

2001

«Φως αστράπτον καταβαίνον εξ ουρανού
και δι' όλης της νυκτός άνωθεν
της πόλεως εστός διέσκεπεν αυτήν...»
Γεώργιος Φραντζής

Γράφει η ΜΑΡΙΑ ΛΑΜΠΑΔΑΡΙΔΟΥ-ΠΟΘΟΥ*

Ο ίδιος σταυρικός Μάης του 1453. Ενας κόκκινος ορίζοντας αγκαλιάζει τη σπαραγμένη Βασιλεύουσα. Εξω από τα τείχη, οι φωπιές του απέραντου καταυλισμού του Μωάμεθ και τα ιλαλαχού των ουλεμάδων. Και μέσα από τα τείχη, ο θρήνος και τα σήμαντρα των εκκλησιών που χτυπούν ξετρελαμένα, κι ο λαός που προσεύχεται στον απόντα Θεό.

Στη ματωμένη πύλη του Αγίου Ρωμανού, οι τελευταίοι Βυζαντινοί στρατιώτες, έγκοποι και ένθεοι, κρατούν ακόμα τους ρημαγμένους προμαχώνες.

Χτυπούν οι καμπάνες, αυτές που σε λίγο θα βυθιστούν στη νύχτα την αξημέρωτη. Κι οι άνθρωποι κόβουν τα τελευταία λουλούδια των ρημαγμένων κήπων να στολίσουν την Αγια-Σοφιά.

Πλημμύρισε η πλατεία του Αυγουστιαίου και η Μέση Οδός, η βασιλική, έως κάτω στον γκρεμισμένο Ιππόδρομο, και οι εννέα πύλες της Αγια-Σοφιάς ανοίγουν διάπλατα να μπει ο λαός ο τυραγνισμένος που 56 ημέρες αγόγγυστα σήκωσε το σταυρό του μαρτυρίου του.

Στον πληγωμένο Βόσπορο δεν τραγουδάνε σήμερα τα πουλιά.

«Ω, των σοφών σου κριμάτων Χριστέ Βασιλεύ, ως ανερμήνευτα και ανεξιχνίαστα εσίν», είπε ο αχώριστος του αυτοκράτορα Γεώργιος Φραντζής.

Κύριε, εκέκραξα προς σε...

Στο κατώφλι της νέας χιλιετίας που ξημέρωσε, η Αλωση παίρ-

νει άλλες διαστάσεις. Γιατί εκείνη η πεπρωμένη στιγμή σημάδεψε ολόκληρη την οικουμένη, αλλάζοντας τον ρου της Ιστορίας. Αλλάξε το σκηνικό του κόσμου με τομές βαθιές, θρησκευτικές, υποστασιακές, πολιτισμικές.

Το πρώτο μεγάλο πλήγμα το επέφεραν οι ίδιοι οι χριστιανοί. Εκείνοι οι άγριοι Λατίνοι της δ' σταυροφορίας, που μπήκαν με δόλο στη Βασιλεύουσα και τη ρήμαξαν. Με τα μουλάρια μπήκαν μέσα στις εκκλησίες και τις γύμνωσαν. Πενήντα εφτά χρόνια λεπλατούσαν. Και όταν το 1261 επέστρεψε ο Μανουήλ Παλαιολόγος από την εξορία, τίποτα πια δεν θύμιζε το παλιό μεγαλείο. Η αυτοκρατορία του δεν ήταν πια η κοσμοκράτειρα δύναμη. Νέες ηγεμονίες είχαν σχη-

Εάλω η Πόλις -

Η ύστατη αγωνία

σθησι ενοχής, επειδή εγκατέλειψε την Πόλη, προτίμησε ν' αγνοήσει το Βυζάντιο».

Είναι η μνησικακία του ευεργετηθέντος προς εκείνον που του έδωσε απλόχερα τα δώρα του πολιτισμού του. Ομως αυτό δεν γίνεται μέχρι σήμερα για τα δώρα που απλόχερα έδωσε ο ελληνικός πολιτισμός στους λαούς;

Ο ύστατος αγώνας

Η γιγαντιαία βομβάρδα του εξωμότη Ουρβανού κι όλες οι άλλες χτυπούν ακόμα. Χτυπούν με λύσσα να τα ρημάξουν τα κακόμοιρα τείχη. Ο ουρανός καλύφθηκε με φλόγες και καπνούς και η δύσμοιρη Βασιλεύουσα, η ερασμία, η πόλις των πόλεων κεφαλή, που επί 1123 χρόνια και 19 ημέρες υπήρξε η χριστιανική πρωτεύουσα της οικουμένης— από τις 11 Μαΐου του 330 που ιδρύθηκε— ψυχορραγεί πα. Ομως οι αντρω-

γή εικόνα της Παναγίας της Οδηγήτριας που, στη μεγάλη λιτανεία, 25 Μαΐου, έπεσε πρηνής στη γη και δεν μπορούσαν με τίποτα να τη σηκώσουν. Οπως ο κατακλυσμός που ακολούθησε. Οπως το σκότος που έπεσε στην Πόλη μέρα μεσημέρι και πολλοί το παρομοιάζουν με το σκότος την ώρα της σταύρωσης του Χριστού. Και οι προφητείες. «Η Πόλη δεν θα πέσει παρά μόνον όταν η σελήνη, καιτοι γεμάτη, φανεί λειψή στο δίσκο της». Ση-

μιώνει και ο Νικολό Μπάρμπαρα, ο αυτόπτης χρονογράφος, το γεγονός. Ήταν τη νύχτα της πανσέληνος, 24 του Μάη, όταν οι άνθρωποι, που ήξεραν την προφητεία, βγήκαν στους δρόμους με αγωνία και περίμεναν. Και η προφητεία επαληθεύτηκε. Ξαφνικά τ' ασήμια του φεγγαριού σκοτεινιάσαν πάνω στους τρούλους και στα νερά. Το φεγγάρι χανόταν. Κι ήταν κι η άλλη προφητεία που έλεγε πως η Πόλη θα πέσει χίλια χρόνια μετά, όταν ο αυτοκράτορας θα είναι πάλι Κωνσταντίνος γιος της Ελένης.

Σημάδια του μυστηρίου. Ανεξήγητα μέχρι σήμερα. Η δημοτικέ μας ποίηση δίνει τη δική της απάντηση: «Γιατί είναι θέλημα Θεού η Πόλη να τουρκέψει...»

** Η Μαρία Λαμπαδαρίδου-Πόθου είναι συγγραφέας. Από τις εκδόσεις Κέδρος κυκλοφορεί το μυθιστόρημά της «Πήραν την Πόλη, πήραν την»*

Ο μανούπλι πλάσιολόγος από την εξορία, τίποτα πια δεν θύμιζε το παλιό μεγαλείο. Η αυτοκρατορία του δεν ήταν πια η κοσμοκράτειρα δύναμη. Νέες ηγεμονίες είχαν σχηματιστεί, και ρηγάδες φιλόδοξοι αξίωναν μια θέση στο σκηνικό του κόσμου.

Τότε, από τους παρμεθόριους μωαμεθανούς, τους γαζήδες, δημιουργήθηκε ο πρώτος πυρήνας του οθωμανικού σουλτανάτου, ένα μικρό εμιράτο ανατολικά του Βυθινικού Ολύμπου.

Στην Αγία-Σοφία, η ψαλμωδία ενωμένη με το θρήνο υψώνεται στον ουρανό. Μόνο που ο ουρανός είναι άδειος σήμερα. Εφυγε ο Θεός, την εγκατέλειψε τη θεοφύλακτη Πόλη του. Εφυγαν οι άγιοι κρυμμένοι στο νέφος, όπως λέει ο Κριτόβουλος.

Ο αυτοκράτορας περιμένει να μεταλάβει, μαζί με το λαό του. Δεν θα τον ξαναδεί τον αγαπημένο του λαό, τον παγιδευμένο στο αδιάφορο πλήρωμα του χρόνου. Φοράει τη λευκή πολεμική στολή και το σώμα του τρέμει, λες και διαισθάνεται το θάνατο.

Κύριε, εκέκραξα προς σε...

Ετσι εγκαταλειμμένος από Θεό και ανθρώπους, έτσι αποφασισμένος να πεθάνει μαχόμενος για την Πόλη του, έτσι με τα δάκρυα στα μάτια θα περάσει μαζί με το λαό του στο Πάνθεο των Αθανάτων. Το ξημέρωμα της Δευτέρας θα τον βρει ψηλά στις επάλξεις, και τ' άλλο πικρό ξημέρωμα της Τρίτης θ' ακουστεί η κραυγή «Εάλω η Πόλις...», κι ύστερα ο κρότος ο τρομακτικός από το Σταυρό που γκρεμίζεται, από το Σταυρό που ποδοπατείται μαζί με τη χριστιανουσίνη.

Νά τον άκουσε ο Πάπας και οι Χριστιανοί Ρηγάδες, που εγκατέλειψαν τον αυτοκράτορα μονάχο κι αβοήθητο στην ύστατη ώρα του χαμού του; κομμάτι κομμάτι, σπάραγμα σπάραγμα, εξουσίασε το χρόνο τον επερχόμενο ταράζοντας στον αιώνα τις συνειδήσεις;

Ο σερ Στίβεν Ράνσιμαν, ο μέγας φιλέλληνας με την ευφυή διορατική ματιά, γράφει: «Η δυτική Ευρώπη με τις προγονικές αναμνήσεις ηπλοτοπίας προς τον βυζαντινό πολιτισμό, με τους πνευματικούς της συμβούλους να καταγγέλλουν τους ορθόδοξους σαν αμαρτωλούς σχισματικούς και με μια κατατρυχούσα αί-

νός καλύφθηκε με φλόγες και καπνούς και η δύσμοιρη Βασιλεύουσα, η ερασμία, η πόλις των πόλεων κεφαλή, που επί 1123 χρόνια και 19 ημέρες υπήρξε η χριστιανική πρωτεύουσα της οικουμένης- από τις 11 Μαΐου του 330 που ιδρύθηκε- ψυχορραγεί πια. Όμως οι αντρείωμένοι πάνω στα τείχη αντιστέκονται με πρωτοφανή δύναμη, με ατσαλένια ψυχή.

Σε λίγο θα σιγήσουν και οι βομβάρδες. Όλα θα είναι έτοιμα για τη μεγάλη επίθεση. Το σχέδιο του Μεχμέτ είναι να κάνει εικονική έφοδο και από τις τρεις πλευρές της Βασιλεύουσας από στεριά και θάλασσα. Μόνο που η κύρια έφοδος θα είναι στα κερσαία τείχη. Μια έφοδος αλυσιδωτή, γιγαντιαία.

Ο αυτοκράτορας κλειδώνει από μέσα όλες τις στρατιωτικές πύλες, ώστε κανείς να μην μπορεί να διαφύγει προς την Πόλη. Εκεί θα μείνουν όλοι μαχόμενοι ως τον τελευταίο, θα νικήσουν ή θα πεθάνουν πίσω από τις κλειδωμένες καστρόπορτες του εσωτερικού. Ανήμερα της Αγίας Θεοδοσίας, Τρίτη φαρμακερή. Με τη δεύτερη αλεκτροφωνία αρχίσει η τρομερή αλυσιδωτή επίθεση, σκοτάδι ακόμα.

Σημάδια και παθιές προφητείες

Είναι η άλλη πλευρά της ιστορίας. Η αθέατη. Αυτή που την καλύπτει η προφητεία και το ανεξιχνίαστο σημάδι, ο οιωνός, το προμήνυμα, το προμάντεμα. Μικρές λεπτομέρειες καμιά φορά κινούν τα νήματα της Ιστορίας. Μοιάζουν ασήμαντες κι ωστόσο παίζουν καθοριστικό ρόλο. Ο Μωάμεθ φοβόταν το «φως». Εκείνο το μυστηριακό που σ' όλη τη διάρκεια της πολιορκίας κατέβαινε από τον ουρανό και έσκεπε τη Βασιλεύουσα. «Φως αστράπτων καταβαίνουν εξ ουρανού και δι' όλης της νυκτός άνωθεν της πόλεως εστός διέσκεπεν αυτήν...», γράφει ο Φραντζής.

Ο Ζαγανό πασάς του έλεγε να μη φοβάται πεντ' έξι αχτίδες, όμως ο Μεχμέτ φοβόταν το φως, ζητούσε να λύσει την πολιορκία και να φύγει. «... επί την αύριον εγερθήναι και την πολιορκίαν λύσαι». Όμως την άλλη μέρα, 26 Μαΐου, το φως κατέβηκε πάλι και αργά τη νύχτα διασκοπρίστηκε και χάθηκε.

Σημάδια που τα εξουσιάζει το ανεξήγητο. Οπως η θαυματουργ-